

VÄRT ATT VETA OM KOMPOST

Olika sorters kompost

Grönkompost tillverkas av källsorterat grönavfall (park- och trädgårdsavfall) som grenar, kvistar, löv och gräs. Grönkompost innehåller normalt mindre näringsämnen än biokompost.

Biokompost tillverkas av källsorterat matavfall från hushåll och restauranger. Matavfallet blandas med strukturmaterial, oftast grönavfall.

Hygieniserad kompost innebär att komposteringen skett vid så hög temperatur att växtdelar som varit smittade av växtsjukdomar, ogräsfrön mm är oskadliggjorda. De temperaturer som krävs uppnås normalt inte i mindre hemkomposter.

Kompost erbjuds i olika **siktningssgrader**. Vid siktning upp till 12 mm är komposten finsiktad, upp till 25 mm medelsiktad och upp till 40 mm grovsiktad.

Att komposten är **stabil** innebär att nedbrytningen har avstannat och att komposten mognat.

Vid kompostering bryts det biologiska avfallet ner genom aeroba mikroorganismer, dvs organismer som behöver god tillgång på syre (luft). Innehållet av näring och andra ämnen i den färdiga komposten beror på vad som lagts i den från början. Exempelvis är kvävehalten hög i matavfall och fårskt gräsklipp men låg i avfall som papper, torra löv, grenar och kvistar. Metallinnehållet beror bl a på växternas växtlokal, både regionalt och lokalt, och att olika växter tar upp olika metaller olika lätt. Generellt innehåller markerna i södra Sverige mer tungmetaller än i norr, främst beroende på större nedfall från luften men även på större utsläpp från t ex biltrafik. Vissa metaller är s k spårämnen, t ex zink och koppar, som är viktiga för växtligheten och skall finnas i låga halter, medan andra metaller som kadmium och bly inte har någon positiv effekt.

För att ge en uppfattning om innehållet i de olika komposttyperna visas **exempel** på analys av grönkompost respektive biokompost. Ts står för torrsubstans.

	Grönkompost	Biokompost	Maxhalt i certifierad kompost	Sort
pH	8,3	7,2		
Totalkväve	11 700	21 000		mg/kg ts
Totalkol	17	45		% av ts
Fosfor	1 830	4 400		mg/kg ts
Kalium	3 470	9 200		mg/kg ts
Magnesium	2 180	1 100		mg/kg ts
Svavel	1 460	1 900		mg/kg ts
Kalcium	17 600	24 000		mg/kg ts
Bly	24,5	3	100	mg/kg ts
Kadmium	0,4	0,14	1	mg/kg ts
Koppar	26,7	13	100	mg/kg ts
Krom	16,5	5	100	mg/kg ts
Kvicksilver	0,12	<0,03	1	mg/kg ts
Nickel	7,5	2	50	mg/kg ts
Zink	147	56	300	mg/kg ts

Humus och jord i trädgården

Trädgårdsjorden bör vara frisk och levande med en kornig struktur som går på djupet. Växterna måste under hela växtsäsongen ha tillgång till vatten, luft och växtnäring. För att få det är det oundgängligt med ett högt humus innehåll.

Prydnadsväxter och nyttoväxter – även jordbearbetning – förbrukar humus. Många trädgårdar har på grund av detta mindre humus än vad som krävs för att växterna ska växa och må bra.

Kompostens egenskaper

Bruksvärdet av kompost av god kvalitet är vetenskapligt dokumenterat. I motsats till användning av mineralgödsel upprätthålls eller förbättras jordens fruktbarhet. God kompost kan användas i trädgården i stället för torv och har många viktiga fördelar:

Positiva effekter av kompostanvändning

- högre humus innehåll i jorden
- jordens vattenhållande förmåga ökar
- säkrar god genomluftning av jorden
- underlättar jordbearbetningen genom att jorden förblir lucker
- ökar växternas upptagningsförmåga av näringsämnen
- tillför jorden ett förråd av växtnäringsämnen och mikronäringsämnen
- motverkar försurning genom sitt kalkinnehåll (stabiliserar pH)
- gynnar mikrolivet och motverkar växtsjukdomar
- material som tidigare fjärmats genom odling av frukt och grönsaker återförs

Kompost med hög kvalitet innehåller normalt mer än 30 % organisk substans, minst 1 % kväve, 0,6-1 % fosfat och 1-2 % kalium i torrsubstansen. Till det kommer värdefullt innehåll av magnesium och kalcium (kalkverkan) och många viktiga mikronäringsämnen.

Användning av kompost

Kompost kan finnas i olika mognadsgrader och kornstorlekar. För hobbyodlare är mogen (färdig) kompost bäst. Finsiktad kompost (ca 10 mm kornstorlek) är mycket bra till kombinerad jordförbättring och gödsling, inblandning i planteringsgropar och i blomjord. Grövre kompost används mest för jordtäckning och skyddar jorden en längre tid.

Komposten utnyttjas bäst när den arbetas ner till högst 20 cm i lätt sandjord och till högst 10 cm i lerhaltig jord.

För att jorden på längre sikt inte ska bli övergödslad bör det inte tillföras mer än 2-3 l kompost per m² och år. Om man ett år tillför mer kompost till mycket krävande växter bör man göra ett uppehåll andra året.

Vid optimal användning av kompost med god kvalitet kan det sparas in på kalkning och tilläggsgödsling. Till krävande växter kan det räcka med tillägg av enbart kväve.

Kompost används till

- kontinuerligt underhåll av jorden (humusersättning och humusuppbyggnad) vid all sådd, plantering och anläggning av gräsmattor samt för buskar och träd
- jordförbättring vid dålig jordstruktur
- kombinerad jordförbättring och gödsling (t ex för grönsaker, blomrabatter, gräsytor)
- täckning med grovt strukturmaterial under fruktträd, bärbuskar, prydnadsbuskar och träd
- blandning i planteringsgropar (blandningsrecept efter uppgift från leverantör)
- krukor och balkonglådor blandat med blomjord
- takplantering

Vad just din jord behöver i form av näring, struktur och humus kan variera. En jordanalys med gödselkalkyl ger en bra beskrivning av tillståndet i din trädgård och behovet av gödsling. Generellt kan ges följande orienterande råd vad gäller dosering av **biokompost**:

- **Grönsaker som är medel – krävande:** t ex blomkål, broccoli, kinakål, gurka, potatis, kålrot, pumpa, purjolök, rabarber, brysselkål, rödbetor, kålrabbi, selleri, sparris, tomat och huvudkål, 4-5 l/m² + kväve (t ex hornmjöl) innan sådd eller plantering
- **Grönsaker som är mindre krävande:** t ex bönor, endivsallad, ärtor, fältsallad, huvudsallad, morot, rädisor, gräslök, persilja och lök, 2-3 l/m² innan sådd eller plantering
- **Trädgårdsbär:** för jordgubbar och andra bär, 2-3 l/m² på våren innan plantering och som årligt underhåll med gödselverkan
- **Blommor:** i blomrabatter 3-5 l/m² på våren
- **Gräsmattor:** för underhåll 1-2 l/m² under växtperioden, fint fördelad och nerkrattad
- **Nyanläggning:** planteringsområden, gräsytor i växtperiod eller dålig jord 10-20 l/m² (1-2 cm lager). Komposten arbetas in i det övre jordlagret 10-20 cm.
- **Träd och buskar:** för underhåll av jorden och näringstillförsel under buskar och träd, 2-3 l/m² under växtperioden, arbetas in i jorden
- **Planteringsgropar:** som regel blandas 1 del kompost med upp till 5 delar trädgårdsjord
- **Blomjord:** 1 del kompost blandas med 4 delar jord. Även andra material som sand och torv kan vara lämpligt att tillsätta

Försiktighetsmått

Kompost bör på grund av sitt kalkinnehåll inte användas till surjordsplanter, t ex Rhododendron och Erica. Konduktiviteten (ledningstalet) är ett mått på det totala innehållet av lösta salter, vilka i huvudsak är näringsämnen. Rötterna på främst vedartade växter som exempelvis vinbärsbuskar är känsliga för salthalten i jorden och det är viktigt att inte använda alltför koncentrerade jordblandningar. Innehållet av näringsämnen gör den också mindre lämplig att använda vid anläggning av fiskdammar eller prydnadsdammar.